

RAFEL NADAL

*Quan érem
feliços*

RAFEL NADAL
QUAN ÉREM
FELIÇOS

Premi Josep Pla 2012

COL·LECCIÓ CLÀSSICA

PRIMERA EDICIÓ A DESTINO: FEBRER DEL 2012

PRIMERA EDICIÓ A COLUMNA: OCTUBRE DEL 2021

© RAFAEL NADAL, 2012, 2021

© COLUMNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U. / DESTINO

AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA

ISBN: 978-84-664-2838-5

DIPÒSIT LEGAL: B. 13.814-2021

FOTOCOMPOSICIÓ: GRUP62

IMPRÈS A CATALUNYA - PRINTED IN CATALONIA

www.columnaedicions.cat

EL JURAT DEL PREMI JOSEP PLA 2012 EL FORMAVEN:

SEBASTIÀ ALZAMORA, BERTA BRUNA, ROSA CABRÉ,

ANTONI PLADEVALL I ÀLEX SUSANNA.

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

UNA NIT A LA PASTISSERIA

La primera cosa que recordo de la meua vida és que estic tot sol, de nit, tancat a l'interior d'una pastisseria, i deu ser pels volts de Nadal, perquè el taulell és ple de torrons de totes classes: n'hi ha de xixona, de massapà, de crocant, d'alacant, de xocolata i de crema, cremada i sense cremar.

A sota del taulell hi ha una vitrina plena de lioneses de crema, de nata i de trufa, amb la pasta recoberta d'aquell sucre que és com un caramel, que es trenca i es desfà quan te'l poses a la boca. També hi ha braços de gitano, una mica cremats pel damunt, i també són de crema, de nata i de xocolata. Les safates de rebosteria variada tenen els *tocinillos* i els borratxos alineats a primera fila, i després hi ha cocos, pastissets de cafè i de xocolata, roses de mantega, trufes i rovells d'ou, que són com l'ou amb sucre que la mare i la baba Teresa ens donaven per sopar. A les neveres laterals hi ha *sacher*, bavareses, bescuits i *massini* gelats, amb les seves tres capes de xocolata, de nata i de crema cremada. I safates

plenes d'una mena de lioneses allargades, que em sembla que es diuen pals de Jacob però que a casa en dèiem simplement *palus*.

Com que estic sol, puc agafar tot el que vull i menjar-m'ho allà mateix o endur-m'ho per menjar-m'ho més tard. Però no ho faig. Vaig d'una banda a l'altra amb els ulls oberts com dues taronges grosses i m'encanto en els bufets que vessen de milfulls de crema, de canyes de xocolata, de sares i de pastissos amb capes de pa de pessic, mantega i melmelades. I encara hi ha recipients plens de bisbes, que són braços de pa de pessic enrotllats i farcits de nata, i safates amb xuixos de crema, tortades d'ametlla, triangles de cabell d'àngel i ensaimades també de cabell d'àngel, ben enfarinades de sucre glaç.

Ara m'adono que potser hauria d'estar més excitat en una situació tan extraordinària, però no la recordo així, aquella nit; al contrari, en tinc un record molt tranquil. Em moc contínuament d'un cantó a l'altre, però amb una enorme placidesa, perquè, tant és on miri, tots els prestatges de vidre estan plens de coses boníssimes. Hi ha capses de bombons, alguns d'embolicats amb paper daurat, perquè són d'aquells que porten licor i estan farcits amb una cirera confitada. També hi ha pots de vidre de tapa de rosca grossa amb ulleres de pasta fullada, melindros, borregos, pinyonades, cubans, carquinyolis, lengües de gat, i al cantó, en una taula de fusta pintada de colors, hi ha bosses de *marron glacé* embolicats amb paper de plata i plàteres de fruita confitada, que a mi no m'agrada però és de colors vius i és bonica de veure.

Més endavant m'encanto a l'aparador principal, el que dóna al carrer, que està ple de les coses del tió. Hi

ha piles de monedes de xocolata, daurades per fora, com un petit tresor; cigarrets també de xocolata, llumins de sucre, cebes i alls de sucre, ampolles i biberons plens d'anissos blancs i de colors. I figures de xocolata de tota mena i de totes les mides: conills, ànecs, galls, pilotes de futbol, figures dels tres Reis i ampolles de xampany o de licor. I també paraigües, sempre de xocolata. I després encara hi ha taronges i llimones ensucrades, embolcades amb paper de cel·lofana.

L'aparador de la pastisseria que dóna al carrer, el que està ple de les coses de xocolata del tió, té tot de vidres plomats, de colors tan vius com els de l'aparador de la pastisseria Puig, de la rambla de Girona. Però també podria ser la pastisseria Samsó de Palamós, perquè també hi ha safates de triangles d'aquells de merenga i crema de llimona. I potser no és per Nadal, perquè també hi ha tot de panellats de pinyons, bunyols de Quaresma, tortells de Rams, mones de Pasqua i ous de xocolata.

I un dia, la pastisseria Puig de Girona i la pastisseria Samsó de Palamós van tancar i jo ja no he tornat a tenir aquell somni, però sempre més m'he hagut d'aturar davant dels aparadors de les pastisseries, i encara m'hi encantava quan camino per qualsevol ciutat.

* * *

De l'època que vaig començar a somiar que em quedava tancat tota la nit en una pastisseria no en tinc cap altre record sencer. Només alguns retalls i algunes imatges difuses. Sé que anàvem a les escolàpies, que era una escola de nenes i de monges que acceptaven cinc o sis

nois de bona família, perquè pagaven i en el nostre cas perquè l'escola, a tocar de les escales de la catedral, era la més propera a la casa familiar de la plaça de Santa Llúcia de Girona.

Sé que un dia, al pati més alt de les escolàpies, on ara hi ha l'aparcament del Col·legi d'Arquitectes, hi vam fer un festival vestits de pallaso perquè en tinc una foto, però no me'n recordo gens. I potser és millor, perquè sí que recordo la vergonya que vaig passar en aquell altre festival, el dia que vam representar *Mambrú se'n va a la guerra* al Teatre Municipal i els papers principals els feien les nenes. Aquell dia jo només portava la bandera que obria la comitiva i m'havien vestit amb uns leotards de nena, perquè es veu que en aquella època els abanderats anaven amb aquella mena de mitges. A mi em feia vergonya anar amb aquells leotards que ens va deixar una amiga de la mare, la Maria Panella, i que eren d'una de les seves filles, em penso que de la Maria Teresa, que ara és una doctora eminent i me'n parla sovint el doctor Castells, que és el meu dermatòleg.

També em sembla que hi havia una monja portera molt riallera que em regalava estampes del Sagrat Cor i de la Mare de Déu de Lourdes i una monja que manava i que es deia *madre* Candelaria.

Ja no recordo gaire res més: potser una marejada pujant la collada de Toses, segurament aquell mateix dia que tenia molts nervis a l'estómac mentre passàvem la frontera de Bourg-Madame carregats d'unes teules de xocolata llarguíssimes, franceses o suïsses, que aquí encara no es venien. Però ningú no ens va aturar perquè anàvem en el cotxe del cap de la duana, que era el marit

de la meva padrina, que es deia Esperança de Pont i només la reconec en una foto on ella em porta a coll i jo li agafo un collaret de perles, perquè encara era petit quan van traslladar el duaner al port de Barcelona i ja no he tornat a veure mai més la padrina ni n'he sabut res més.

LA MORT DE L'AVI PEPITU

Si deixo de banda els somnis i les imatges confuses del meu debut poc brillant al Teatre Municipal, el primer que recordo de veritat, el primer record amb argument sencer, és la mort de l'avi Pepitu. Encara puc reviure aquell 3 d'abril de 1962 i reconstruir-lo escena per escena des que en Quim va entrar a l'aula de preparatòria, a l'Institut de Girona, i el senyor Echevarría em va dir que podia sortir de classe i anar-me'n. De seguida vaig saber que passava alguna cosa important, perquè mai no m'havien vingut a buscar fora d'hora i encara menys en Quim, el germà gran, l'únic que vivia a casa amb nosaltres, perquè en Pep, en Nando, en Jordi i en Manel estaven interns al Collell i no els van avisar fins l'endemà.

Per això recordo tan bé aquell matí, quan tots em miraven mentre sortia de classe amb en Quim.

—Anem —es va limitar a dir, mentre baixàvem les escales cap a la porta principal de l'Institut i enfilàvem callats tot el tros de la plaça de la catedral i l'arc de So-

breportes. Encara baixàvem sense dir res pel carrer del Llop, entre els murs altíssims de Sant Feliu i les Caputxines, quan, de cop, va deixar anar:

—L'avi és mort.

I va tornar a callar, fins que vam ser al rebedor de casa, sota d'una imatge de la Mare de Déu de Montserrat, i vaig sentir les dones que hi havia a la porta de l'habitació dels avis que em deien:

—El vols veure?

Vaig entrar a la cambra. Havien estirat l'avi damunt del llit. Assegudes en dues cadires, la mare i la baba Teresa el vetllaven i ploraven. Totes dues em van tocar el cap i em van esbullar els cabells.

—Fes-li un petó —em va dir la baba. Vaig fer un petó al front de l'avi, que era fred i tenia una lluïssor estranya. Després vaig sortir corrents de la cambra, em vaig tancar al *quarto ropero*, sota l'escala que pujava a les habitacions, i vaig plorar una estona amb ràbia, perquè tots ploraven i perquè ja tenia set anys i entenia que havia passat una cosa molt dolenta. I al cap d'una estona vaig baixar al jardí a jugar a futbol, però sense fer gaire enrenou perquè els grans no em renyessin.

* * *

L'avi Pepitu era *de cuidado*. Venia de les Ferreres, un casalot al capdamunt de la vall del Llémena, a la zona més feréstega de Rocacorba. Però no era gens pagès, més aviat era un d'aquests casos que es dóna de vegades entre els que baixen de muntanya que semblen fets per a la ciutat, perquè de seguida va agafar maneres de se-

nyor i tenia com un do per fer-se simpàtic. Do de gents, en deien a l'època. Vull dir que s'entenia amb els principals burgesos i propietaris rurals de Girona amb la mateixa facilitat que es relacionava amb els treballadors de «la fàbrica», el magatzem de fustes familiar que tenia les serres a l'església de Sant Nicolau, o amb el senyor Schröder, el representant a Barcelona de la companyia sueca a la qual va començar a comprar fustes de bona qualitat ja abans de la guerra. A casa sempre hi havia llibres i calendaris de les importadores sueques de fusta, amb fotos de muntanyes cobertes de neu, boscos d'avets, cases de fusta amb els teulats també ben nevats i, de vegades, troncs grossíssims que baixaven riu avall.

L'avi Farreras no parlava idiomes, però es feia entendre per l'Schröder fent una exhibició de simpatia i convertint la taula de casa en escenari d'àpats memorables amb la complicitat de la baba, que s'atregava per fer-lo quedar bé. Sovint hi convidava els amics: en Santiago Rodríguez, que era un escultor reconegut i un *cantamanyanes* considerable; l'Anastasio Barroso, un militar que va acabar de secretari del capità general i va recomanar mig Girona a la mili, i de vegades també l'Anita Busquets, que cantava òpera. Era la mateixa simpatia i el mateix encant que l'avi desplegava amb els treballadors de la fàbrica, sobretot amb en Mílio Massana, que s'enduia sempre quan anava a caçar bolets, que la baba Teresa s'encarregava de netejar al bosc mateix, o en els tractes amb els pescadors que va tenir als estius, primer al Port de la Selva i més endavant, a partir de l'estiu del 35, a la Fosca.

Allà el va agafar la guerra i no li va servir de res el do de gents. Bé que va provar de no entrar en conflicte

amb la FAI; ell mateix s'avançava tancant les serres cada cop que es convocava una vaga i s'enduia els treballadors als boscos d'Estanyol o dels Àngels, a caçar pine-tells i escarlets. En Paco Oriol, que treballava a la fàbrica i s'havia fet de la policia secreta de la República, li va escriure una carta donant fe que sempre l'havia vigilat de prop i que mai no li havia vist fer activitats antipatriòtiques. Però tampoc no li va servir de res. El van detenir tres vegades i va salvar la vida de miracle.